

Affärerna

Bakgrund

Den första affären i Hall öppnades i dåvarande Matilda Westbergs fastighet (Hall Annex 2:5), nuvarande ägare är Robert Stenbom. Affären öppnades någon gång på 1890-talet och affären låg i det första huset på höger sida efter kyrkan åt Norrbysgårdarna. Affären var en filial till Fritz Kahls affärsrörelse i Kappelshamn. Affären var öppen till 1915 då den stängdes och Hulda Österdahl startade affärsrörelse i det lilla huset som i dag ägs av Gösta Johansson, (Gannarve 2:2) Huldass affär var även den filial till Frits Kahls affärsrörelse i Kappelshamn. På vägen från kyrkan och mot Norrbysgårdarna ligger Betty och Göran Petterssons fastighet, Norrbys 3:1. Under första årtiondet på 1900-talet bodde här Maria och Karl-Oskar Friberg och de hade en liten affär här under några år.

Före det affärerna etablerade sig på Hall måste man ju ha gjort sina inköp någonstans. Hallbornas närmaste affär låg i Kappelshamn och Lärbro där gjorde man sina inköp av skor, kläder, socker, salt, tändstickor etc.

Hall konsumtionsförening u.p.a

Även Kooperationens idéer nådde Hall där Hall konsumtionsförening u.p.a bildades och startade en affär. Föreningen kom att bli en av landets minsta konsument-föreningar men överlevde trots detta i 15 år. Den registrerades den 21 maj 1920 och man startade verksamheten den 11 augusti samma år. Först höll man till i Matilda Westbergs fastighet (Hall Annex 2:5) där det tidigare varit affär under en kort period. Nuvarande ägare till fastigheten är Robert Stenström. Föreningen hade från början 33 medlemmar och det första året omsatte man 23 700 kr. Vid årets slut kunde man dela ut en enprocentig kassarabatt på inlämnade kassakvitton. I medeltal handlade kunderna för 720 kr per år. Föreningens verksamhet begränsades inte till affären, utan man organiserade även försäljning av ägg från Hall till Konsum-Stockholm. Från juni 1926 till oktober 1927 skickade man iväg 4 260 kg ägg i 27 sändningar, hemkärnat smör sålde man även vidare på samma sätt. Folket i Hall hade inte mycket pengar att röra sig med så när man handlade sina livsmedel så hade man i regel med sig ägg hemifrån i en ägglåda. Affären betalade för äggen och så handlade kunderna andra varor för äggpengarna. Denna typ av byteshandel var f.ö. mycket vanlig ute på den gotländska landsbygden under 1900-talets första hälft. Likviditeten var god i början trots liten omsättning. Man lyckades t.ex. under de första fem verksamhetsåren betala av ett lån på 10 000 kr.

Emil Andersson var Konsumföreningens förste föreståndare och han skötte föreningens affärer innan han i början av 1930-talet blev sjuk varvid Karl Hejdenberg fick sköta affären istället. Andersson dog 1932 varefter affären flyttade tvärs över vägen och etablerade sig på Hejdenbergs fastighet. Hejdenberg blev också den nye föreståndaren. I samband härmed byggdes bostadshuset till

Butikens omsättning minskade med åren och år 1931 var man nere i blott 11 700 kr i årsomsättning. År 1935 var bara 18 medlemmar kvar och föreningen likviderades den 26 juni år 1936. Efter konsumtionsföreningens upphörande år

1936 fortsatte Karl Hejdenberg affärsrörelsen i egen regi till år 1950 då verksamheten avvecklades. Anledningen till att Hejdenberg övertog konsumaffären med dålig lönsamhet för att driva den i egen regi vet jag inte. För konsumaffären var det säkert litenheten som gjorde att beställningarna blev små och frakten därmed förhållandevis dyr, en kombination som i längden blev ohållbar.

Beställningarna till butiken kunde t.ex. bestå av 25 burkar ansjovis, 25 paket julgrans-glitter, kronljus och julgransljus, 1 kg salpeter, 2 kg krakmandel, 10 tuber Stomatol-tandkräm, 4 dussin bakpulverburkar, 8 dussin sytrådsrullar. Man handlade även med lusern- rotfrukts- och åkerfrö, dricka från Visby bryggeri, överdragsbyxor och träskor, garn och mattvarp, färger och julkort, vidare såldes te i paket, ficklampsbatterier samt fotogen och bensin.

Konsumföreningens förste föreståndare Emil Andersson föddes på Bläse år 1893, men blev sjuk och dog år 1932. Emil Andersson visade ett mycket fint handlag med affärerna, han hade även en mycket jämn och vacker handstil, han var handikappad och hade träben. Ovanligt nog bodde inte han och familjen i affären utan på Norrbys, varifrån änkan Agda och de två barnen ett par år senare flyttade till Lärbro.

Konsums butiksbussar

På fastlandet hade Konsum rullande butiker, s.k. butiksbussar igång redan på 1930-talet. Konsum Gotland köpte sin första butiksbuss på 1950-talet och servade östra Gotland med den. Till Fårösundsområdet köptes en ny butiksbuss 1953 på grund av vissa nerläggningar av kalkbruken på norra Gotland, sedan utökade man turer över Fleringe, Hall, Hangvar, Othem och delar av Lärbro. Butiksbussen körde ner till Hallshuk och Hallshuksborna kunde under några år handla från den vilket var en förnäm verklighet så länge det varade. Turerna upphörde år 1963. Under denna affärsepok från 1915 till år 1963 bodde cirka 260 personer på Hall och Hallborna hade haft möjlighet att handla inom socknen men nu var det slut.

Affären vid Gannarve

Det lilla huset på fastigheten Gannarve 2:2 blev under år 1915 förvandlad från bostad till affär. Det var Hulda Österdahl som då startade en rörelse som filial till Fritz Kahls affär i Kappelshamn. När Hulda inte orkade med affären längre såldes affären till Martin och Malin Dyplin som drev affären vidare tills de byggd ett nytt affärs- och bostadshus på andra sidan vägen, (fastigheten Gannarve 1:13).

Idag ägs den gamla affärsfastigheten av Gösta Johansson. Gösta och hans avlidna hustru Kerstin köpte det lilla huset som ännu står kvar på tomten varefter de byggde det stora och moderna bostadshuset som Gösta nu ensam bor kvar i.

Martin och Malin Dyplin byggde år 1935 ett nytt hus på Gannarve 1:13 och inredde huset från första början till kombinerad affär och bostad. Makarna hade också en affär i Hangvar och de öppnade även café Ireviken. Efter några år sålde Dyplins affären vidare till Birger Vestberg som till sin hjälp hade Hilda Silven. Birger Vestberg avled år 1945 och affärsrörelsen övertogs då av hans

systemson Allan Stuxberg och hans hustru Ingrid. Ännu i slutet av 1940-talet fanns två affärer i Hall kyrkby och konkurrensen var säkert hård om de få kunderna. Sedan Karl Hejdenberg lagt ner sin affär år 1950 Stuxberg ensam kvar, men fick ny konkurrens när Konsum butiksbuss började köra på Hall år 1953. Butiksbussarna blev en bidragande orsak till att Stuxberg år 1959 lade ner sin affär. Huset blev därefter familjebostad.

Efter nedläggningen av Stuxbergs affär tog det fyra år innan också Konsums butiksbussar slutade köra till Hall och Hallborna fick sedan ta sig till Kappelshamn, Hangvar eller Lärbro för att handla.